



700 anys de l'Hospital: L'esforç de moltes generacions



Aquest any és el de la celebració dels 700 anys de l'Hospital Sant Jaume, el nostre Hospital. Des de fa molts mesos, una comissió de professionals del centre ha treballat i preparat un seguit d'actes –alguns ja els hem celebrat– que aniran veient la llum al llarg de tot el 2010.

La història de l'Hospital és la història de la nostra vila, de la nostra ciutat. D'una primera ubicació al barri vell es passà, durant el segle XVI, a l'actual emplaçament, separat del centre de la ciutat, que girava a l'entorn de la plaça Major, i que era on començava el camí ral fins a Vic –més endavant seria el carrer de Sant Rafel–, que era un punt clau en el trànsit de vianants.

La llarga tradició municipalista de Catalunya

Amb l'Hospital de Sant Jaume –dedicat a aquest sant, com molts altres hospitals de peregrins–, la ciutat se sumava a un important nombre de viles, normalment, avui caps de comarca, que, preocupades per la salut dels seus veïns i per donar resposta a les necessitats de persones grans, pobres, indigents, rodamons i pelegrins, van crear hospitals (Figueres, Valls, Vic, Igualada, Reus) i van dotar el país d'una sèrie d'hospitals municipals. Als anys 80, la Generalitat va aprofitar aquesta situació per crear una xarxa d'hospitals comarcals com a serveis de proximitat per a la salut, gestionats des del mateix territori.

La història del nostre hospital: una història de generositat

Des dels inicis, i de manera especial amb la donació del notari Miquel Març, la història del nostre Hospital ha estat una història de generositat. Al llarg d'aquests 700 anys, l'Hospital ha anat rebent un nombre molt important de llegats i donacions de persones senzilles i de famílies il·lustres, algunes de les quals reflectides en els quadres que podrem veure en l'exposició que s'està preparant des del Museu.

Fins als anys 80, l'Hospital mai no va rebre cap subvenció de les administracions, i tot el funcionament i les millores es feien per donacions, venda de llegats i recaptacions populars.

Una felicitat coincidència

La celebració coincideix amb l'inici de les obres del nou hospital situat –com ara fa 700 anys– als afores de la ciutat i prop d'un vial de comunicació com serà la variant d'Olot, cosa que permetrà, a la ciutat, recuperar l'actual edifici per adaptar-lo al servei de les persones grans i donar resposta –com ha fet sempre– a les necessitats dels nostres ciutadans.

Una celebració de tota la ciutat

Avui hem de ser dignes hereus d'aquest patrimoni i d'aquests serveis acumulats, al llarg de set segles, per moltes generacions d'avantpassats nostres. Aquesta celebració dels 700 anys d'una institució que va néixer per atendre i donar un servei essencial als homes i les dones, i que ho ha fet ininterrompudament durant tants anys adaptant-se convenientment a les característiques de cada època, ha de ser una celebració de tota la ciutat, de les persones, de les entitats i de les associacions.

Que la celebració sigui una festa de tots. Que sigui també la teva festa i de la teva família. Una gran festa de la ciutat.

Lluís Sacrest, alcalde d'Olot i president del patronat de l'Hospital



El Patronat de l'Hospital Sant Jaume d'Olot (2010)

El logotip dels 700 anys

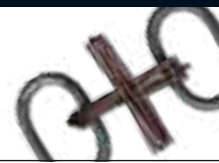


Una de les primeres tasques de la comissió de treball dels 700 anys va ser la tria del logotip que esdevindrà l'emblema d'aquests dotze mesos plens de celebracions. De totes les propostes presentades, l'escollida va ser la de MSB estudi-taller d'arquitectura i disseny de Montagut. El disseny es basa en una composició de materials. En aquest sentit, la identitat, la densitat i la història estan representades mitjançant la matèria. Els autors ho descriuen així: "Volem que la matèria parli del lloc, de la nostra comarca, de la nostra identitat, etc., per això hem utilitzat la greda per fer el fons. El temps queda plasmat mitjançant una matèria dura que transmet densitat i que és capaç d'aguantar el pas dels anys; per aquesta raó el ferro és el material escollit per fer el número 700 i el nom de la ciutat. D'altra banda, la creu de filferro simbolitza les persones, l'ànima de l'hospital, pacients i professionals que s'interrelacionen i que han anat configurant la història del centre."



HOSPITAL SANT JAUME D'OLOT

Ressenya històrica



L'Hospital d'Olot es fundà a principis del segle XIV pel cavaller Berenguer de Reixach, en una data imprecisa entre 1310 i 1313. Només es coneix amb certesa que el 21 de setembre d'aquell darrer any el bisbe de Girona autoritzà el nomenament de Guillem Pere de Roure i la seva esposa Guillema com a primers hospitalers, o el que seria el mateix, els primers administradors-curadors de la institució. Ja en aquella data es coneix que els hospitalers d'Olot estaven obligats a vestir d'una manera concreta d'acord amb el seu càrrec: una peça de teixit blanc que els cobrís tot el cos, amb una creu vermella de drap cosida al damunt.



Façana de l'antic Hospital pel carrer de Sant Rafael (1923 o 1925)

Tampoc no es coneix la forma del primer edifici hospitalari, però sí la seva ubicació: en algun lloc proper al puig de Sant Esteve, on hi havia aixecat el temple parroquial homònim que, amb el temps, es transformà en la gran església que veiem avui dia. Tot sembla indicar que l'edifici es trobava al lloc on hi ha la Biblioteca Marià Vayreda, fins fa pocs anys ocupat per l'Ajuntament d'Olot abans del seu trasllat a Can Joanetes.

Com a mínim des de l'any 1345, l'Hospital gaudia de capella pròpia, dedicada a Sant Jaume, fet pel qual amb el temps fou conegut i oficialment anomenat Hospital de Sant Jaume. La dedicació a aquest sant, comuna a altres indrets com Figueres, es deu a les primitives fundacions d'hospitals de pelegrins, el patró dels quals era el sant apòstol, enterrat segons la llegenda a Santiago (Sant Jaume) de Compostel·la. El símbol més conegut d'aquest sant, la petxina, passà a ser el distintiu dels pelegrins, i precisament la representació d'aquest mol·lusc encara és ben visible en algunes parts del que fou el nou edifici bastit a partir de mitjan segle XVI al carrer de Sant Rafael.

En aquests primers anys, l'Hospital es mantenia mercès a donacions i almoines, i per aquesta raó el bisbe de Girona autoritzà, sovint, la celebració de misses especials i col·lectes per recaptar diners. Aquest sistema de finançament, basat en l'almoina, es mantindria al llarg dels segles fins al segle XIX, quan passà a ser un ens municipal. Durant la baixa edat mitjana es registra la donació de molt diversos llegats (camps, cases, rendes i tot tipus de béns) d'una geografia molt variada, ja que, so-

Exposició dels mètodes emprats en els trasllats dels malalts al pati de l'Hospital (1962)



vint, l'Hospital atenia pacients que només estaven de pas per Olot. El centre tingué un alt protagonisme durant els terratrèmols que sacsejaren i destruïren la vila en els anys 1427 i 1428.

Durant el segle XVI la vila d'Olot experimentà un gran impuls demogràfic i urbanístic. Per això, la iniciativa privada promogué el trasllat i la construcció d'un nou hospital que s'ubicaria en la seva seu actual, amb façana principal al futur carrer de Sant Rafel, un punt clau en el trànsit de vianants (on començava el camí ral fins a Vic) i lleugerament separat de la nova trama urbana que es desenvolupava al voltant de l'actual plaça Major. El nou edifici es construí gràcies al mecenatge del notari olotí Miquel Març, el qual, l'any 1550, designà hereu universal (per la meitat del seu llegat) "lo hospital general dels pobres de la present vila de Olot". El mecenes morí el 21 de maig de 1553 i, un cop reunits tots els béns deixats, a partir de 1555 es començaren a adquirir els camps necessaris per a la nova edificació. En aquest cas es tractà d'un projecte ambiciós, amb un edifici de grans dimensions amb planta quadrangular, pati central i una façana monumental formada per diverses finestres i una gran porta, amb tots els elements motllurats i decorats. A partir de 1611 intervingué en la decoració i estructuració de la façana el cèlebre arquitecte i escultor Llätzer Cisterna, autor de l'espectacular claustre del convent del Carme.



Pati i passatge de l'Hospital (1914 o 1915)

La nova seu també comportà augment de personal i canvis seriosos en la seva organització i administració. En aquest sentit, la "comarcalitat" del centre és palesa ja l'any 1584, quan els cònsols d'Olot constaten que l'Hospital no només acull persones d'Olot, sinó de bona part de les poblacions veïnes. En reacció a la creixent necessitat, el bisbe de Girona autoritzà col·lectes especials de blat i els concedí un cementiri propi. Tot plegat, millores que amortiren l'impacte dels terribles episodis de pesta del segle XVII o l'espectacular augment de població a partir de la segona meitat del segle XVIII. El 1729 es construí la gran escala de pedra que comunica el pati amb el pis superior, i el 1772 ja es plantejà la creació d'un hospici, per alleugerir de feina l'hospital de pobres que dedicava bona part dels seus esforços a l'acollida d'indigents i rodavons.

El segle XIX significà una època convulsa, de canvis i adaptació als temps de la primera industrialització. La capella de l'Hospital es reedificà del tot l'any 1843. A partir de 1847, les germanes carmelites de la Caritat, més conegudes per les "vedrunes", s'encarregaren d'atendre les dones que hi ingressaven. Per una "Real Orden" del 21 d'agost de 1860, fou declarat oficialment Hos-



Portal d'entrada a l'antic Hospital pel carrer del Dr. Fàbregas (1970)



Retrat d'un benefactor de l'Hospital



pital municipal. Tanmateix, això succeí en un moment de turbulència política, posterior a les famoses desamortitzacions de Mendizábal i Madoz, arran de les quals les rendes de què gaudia la institució gràcies a les múltiples donacions de particulars es veieren sensiblement reduïdes i el seu pressupost i balanç econòmic insostenibles. L'any 1870 la situació era tan dramàtica que fins i tot es consultà les Corts de Madrid, i no fou fins al 1878, i gràcies a la intervenció del rector d'Olot, Esteve Ferrer i Casadevall, que s'arribà a un acord entre deutors, creditors i benefactors, que atorgà una certa estabilitat.

Des d'un moment difícil de precisar del segle XVIII, amb posterioritat a l'època de Miquel Març, fou costum que la majoria de benefactors importants es fessin un retrat, amb la seva efígie i els atributs de llur donació. Bona part dels retrats han pervingut fins avui i formen una col·lecció de taules i teles de gran entitat i importància en la història de les institucions hospitalàries de Catalunya, alhora que per a la història d'Olot.

Recentment el Museu Comarcal de la Garrotxa ha impulsat la restauració d'algunes d'aquestes obres, juntament amb altres de la mateixa col·lecció, que abracen una cronologia del segle XVII al XX. En total, de la col·lecció de l'Hospital, s'han catalogat 33 obres que corresponen majoritàriament a retrats dels citats benefactors, alguns dels quals eren

metges de la mateixa institució, com els doctors Antoni Iglesias o Francesc Fàbregas (fundador a l'Hospital de la "clínica del Dr. Fàbregas") i d'altres, la major part, membres il·lustres de grans famílies de la Garrotxa, com els Ferrer, Guillamet, Març, Plana, Prat, Saderra, Traité, etc.

No obstant això, és cert que molts altres grans benefactors de l'Hospital no disposen del retrat corresponent, i en canvi els seus llegats foren cabdals per al manteniment i bon funcionament de la institució. Seria el cas de les famílies Cols, Conill, Ferrussola, Marcillo, Santaló, Vallgornera, etc. Entre tots aquests caldria destacar la famosa herència de Sabina Sureda, que comportà, entre d'altres, la incorporació al patrimoni de l'Hospital del cèlebre parc Sureda, que després es convertí en parc municipal i que coneixem com a "Parc Nou". La col·lecció suposa

Terrenys on es va construir el nou pavelló de l'Hospital (1969)





La portalada renaixentista de l'Hospital (s.XVII)

la més gràfica representació de la generositat dels olotins, qualitat que fou indispensable fins a la fi del passat mil·lenni, però que encara avui és vigent, si bé les donacions i llegats que encara rep l'Hospital Sant Jaume només es traslladen a l'opinió pública per mitjà de breus notícies, d'acord amb la discreció implícita en aquest tipus d'accions solidàries.

Els retrats se seguiren realitzant al llarg de la primera meitat del segle XX. Foren parcialment classificats i estudiats per un jove metge que influiria en bona part en la història i el funcionament de l'Hospital, mercès a les seves idees socials i progressistes: el doctor Joaquim Danés i Torras, autor, entre d'altres, de tractats mèdics i d'innombrables publicacions d'història local. Danés hi entrà a treballar des de l'any 1916 fins al 1939, acabada la Guerra Civil, quan hagué d'exiliar-se durant un curt període de temps. En bona part gràcies a ell, l'entrada del segle XX també significà l'aplicació de les primeres noves tecnologies. Vers l'any 1933 s'organitzava la primera sala de raigs X, i, poc abans de l'inici de la Guerra Civil, el 15 d'abril de 1936, s'inaugurà el primer ascensor hospitalari, per al trasllat de malalts a les diferents plantes. Durant la guerra augmentà sensiblement el nombre d'ingressos, però es tractava majoritàriament

de refugiats sense sostre: per als militars s'habilitaren ràpidament campaments sanitaris específics. Amb tot, es doblà el nombre d'atencions dispensades.

Fins a principis dels anys 80 del segle passat no s'establí una residència geriàtrica com a tal, amb l'especialització que això comportà. L'assistència a la gent gran degué ser una constant de l'Hospital des dels seus inicis, però no fou fins a la darrereria de segle XIX que començà l'interès específic per aquest col·lectiu.

Miquel Àngel Fumanal
Jep Costa
Xavier Solà



La sala de malats al voltant dels anys seixanta del segle passat

HOSPITAL SANT JAUME D'OLOI

L'etapa moderna

En els darrers 40 anys, l'Hospital Sant Jaume d'Olot ha viscut els canvis més importants de la seva història.

Aquests canvis s'iniciaren el 1969 quan el Patronat de l'Hospital va decidir construir un edifici de nova planta en els horts de l'Hospital amb la finalitat d'atendre els malalts aguts. Va ser possible construir-lo gràcies a la venda d'un pis senyorial de l'Eixample barceloní. Les obres s'inauguraren el dia de Sant Jaume de 1972 amb 31 llits, i la nova clínica va rebre el nom de "Pavelló del Doctor Fàbrega" (carrer Mulleras). Es contractaren serveis quirúrgics amb l'Institut Nacional de Previsió (INP) i amb diverses entitats mutuais.

El 1978 es reforma l'antic Hospital de beneficència i queda com un edifici destinat a geriatria.

El 1982 la Generalitat de Catalunya rep les transferències en Sanitat i el 1984 l'Hospital Sant Jaume d'Olot és reconegut en el mapa sanitari de Catalunya com a Hospital Comarcal de la Garrotxa.

L'any 1986 s'inaugura la segona planta de l'Hospital de malalts aguts. El mateix 1986 l'Hospital inicia el procés de jerarquització de serveis i de dotació d'un metge d'urgències les vint-i-quatre hores del dia.

Abans de 1982 l'Hospital mai no havia rebut subvencions de l'administració, a excepció de l'Ajuntament d'Olot. Totes les millores es feien per donacions, venda de llegats i amb la modalitat de recaptació per subscripció popular.

En els anys següents les donacions també existeixen –i continuen existint avui en dia–, però el gran gruix de millores eren subvencionades per diferents institucions públiques, especialment pel Departament de Sanitat de la Generalitat de Catalunya. El Pla director, aprovat l'any 1986, marca les obres que s'han de realitzar durant els propers anys: servei de farmàcia, laboratori, àrea quirúrgica, la tercera planta d'hospitalització d'aguts, ampliació



El quiròfan al 1983



Construcció del nou pavelló de l'Hospital a principi dels anys 70 del segle passat



L'Hospital, amb les dues plantes construïdes aleshores



Enderroc abans de la construcció del nou edifici de Consultes Externes al carrer de Sant Rafel

i reforma dels serveis d'urgències, radiologia i admissions, nou edifici del carrer de Sant Rafel (consultes, arxius, rehabilitació, docència, vestuaris, magatzems) i altres millores i reformes.

L'any 2000 s'elabora el primer Pla estratègic 2001-2005 amb la participació de tot el personal. Una de les conclusions més importants és la confirmació de manca d'espai dels diferents serveis del centre. L'informe reconeix que les actuals instal·lacions han arribat al límit i que la qualitat del servei ofert es manté pel sobreesforç dels professionals que hi treballen. A més, l'actual espai no permet adaptar-se a les millores tecnològiques assistencials presents i futures.

A partir d'aquesta constatació, el Patronat de l'Hospital decideix encarregar a una empresa especialitzada un estudi de futur i aquest estudi suposa el tret de sortida per aconseguir el nou Hospital.

L'Ajuntament d'Olot, per la seva banda, comença a perfilar la futura ubicació de l'Hospital. L'elaboració del Pla d'Ordenació Urbanística Municipal, el POUM de 2003, reserva per aquesta finalitat un solar de 22.000 m² de superfície, situat entre els nous accessos al pla de Dalt i l'avinguda dels Països Catalans, en una zona de futur creixement de la ciutat.

Carles Puig
Anna Planellas



[1986]



L'edifici de geriatria per la façana que dona al pati interior [2010]

L'Hospital en xifres

La instauració de la democràcia i el restabliment de la Generalitat van significar un canvi radical en molts camps, de manera especial en el de l'atenció a la salut. És bo que comparem l'activitat del nostre Hospital de l'any 1985 –ara fa 25 anys– i l'actual per ser conscients de la transformació i millora dels serveis als ciutadans i ciutadanes d'Olot i de la Garrotxa.

	1985	2009	% Increment
Població de la Garrotxa	46.710	53.507	14,55%
Despeses			
Despeses totals	826.686 €	28.905.239 €	S'ha multiplicat per 35
Despesa de personal	341.898 €	20.434.492 €	S'ha multiplicat per 60
Plantilla			
Facultatius	15	82	
Diplomats d'infermeria	14	103	
Auxiliars d'infermeria	15	104	
Zeladors	2	10	
Administració i direcció	7	60	
Neteja, cuina, bugaderia	18	50	
Total plantilla	71	409	S'ha multiplicat per 6
Activitat d'aguts			
Ingressos hospitalització	1.584	4.520	285%
Urgències	5.058	32.600	650%
Consultes externes	6.965	90.680	1.300%
Sessions rehabilitació	6.098	45.500	745%
Estudis radiològics (inclou ecografies)	7.289	33.800	463%
Laboratori extraccions	2.882	56.000	1.943%
Laboratori determinacions	26.067	390.000	1.496%
Núm. de parts	297	450	151%
Intervencions quirúrgiques	847	3.587	423%

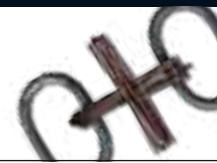
Serveis de geriatria

A partir de l'any 1978, l'antic edifici de l'Hospital es destina a geriatria. Des d'aquell moment i fins avui s'han anat millorant i diversificant els serveis geriàtrics que s'ofereixen a la població d'Olot i comarca. Actualment s'ofereixen els serveis següents:

- 50 llits de llarga estada
- 47 llits de residència assistida
- 20 llits de convallescència i pal·liatius
- 17 places d'Hospital de dia
- Equip de PADES (Programa Atenció Domiciliària Equip Suport)
- UFISS (Unitat Funcional Interdisciplinària Socio sanitària)
- Consultes AGI (Assistència Geriàtrica Integral)

Una vegada l'Hospital d'aguts es traslladi al nou hospital, la part on s'ubicava es remodelarà amb la previsió de poder ampliar els serveis destinats a la nostra gent gran.





El 2005 es va iniciar el compte enrere per al nou hospital. El 9 de juny, el DOGC publicava la licitació per adjudicar l'avantprojecte del nou Hospital d'Olot i Comarcal de la Garrotxa. Es va adjudicar a Sanabria Arquitectes Associats i Arquitectura Ingeniería Salud.

El dia 7 d'abril de 2009 el consell executiu de la Generalitat de Catalunya va aprovar la construcció del nou hospital. El 25 de juliol es van adjudicar les obres a Sacyr i Tau per un valor de 32'4 milions € i l'equipament té una previsió d'uns 10 milions €.



El dia 7 de novembre de 2009 es va col·locar la Primera Pedra, acte presidit pel president de la Generalitat, José Montilla, amb la presència de la consellera de Salut, Marina Geli, dels alcaldes de la comarca i l'assistència de nombrós públic. És previst que les obres acabin a finals del 2012 i que es faci el trasllat durant el primer semestre del 2013.

Des de la fundació de l'Hospital, a principis del segle XIV, fins a la inauguració del Nou Hospital d'Olot i Comarcal de la Garrotxa hauran passat 700 anys, però la funció de l'Hospital segueix essent la de donar la millor atenció a la població de la Garrotxa.

Carles Puig
Anna Planellas



Calendari d'actes 2010

gener

ACTE D'INAUGURACIÓ
dels 700 anys de l'Hospital
Sant Jaume d'Olot, a càrrec del
Sr. Lluís Sacrest, Alcalde d'Olot
i President del Patronat.

febrer

Dissabte 6 de febrer
L'HOSPITAL DELS NINOS
Els nens van poder portar els seus
ninos, veure com eren auscultats
i com se'ls receptaven medicines
amb l'objectiu que perdessin la por
d'anar al metge.

Dissabte 20 de febrer
RUA DE CARNESTOLTES
L'Hospital Sant Jaume d'Olot va
participar-hi amb una comparsa.

març

Durant tot el mes
EL MILLOR RECORD
Els comerços varen participar en la
celebració de l'aniversari donant
una targeta en què es demanava
al client que expliqués el seu millor
record de l'Hospital. Se sortejava
una estada a Sant Ferriol, Hotel-
Spà-Restaurant de Besalú.

abril

DIADA DE SANT JORDI
Durant el matí, davant de l'antiga
portalada de l'Hospital, venda
de roses i punts de llibre amb la
col·laboració del Sociosanitari de
l'Hospital Sant Jaume d'Olot.

PROJECCIÓ DE LA PEL·LÍCULA
Patch Adams, dirigida als alumnes
dels IES d'Olot.

30 d'abril, a les 20h
c/ Esclaiers 9, baixos
(barri de Sant Francesc)

CONFERÈNCIA
Hospital Sant Jaume,
de l'ahir al demà, a càrrec
del Sr. Miquel Àngel Fumanal.

maig

BERENAR DE GERMANOR
Entitats i associacions de la
comarca són les convidades en
aquest berenar amb la intenció
de reconèixer la tasca tan valuosa
que porten a terme.

juny

Dissabte 5 de juny
CONCERT I BALL
a càrrec de l'Orquestra Maravella.

INAUGURACIÓ DE LA
PORTALADA DEL CARRER
DE SANT RAFAEL
després de la restauració.

setembre

JORNADA DE
PORTES OBERTES

RUTES PELS VOLCANS D'OLOT
Convidem els altres hospitals
a participar a la nostra festa.

novembre /desembre

EXPOSICIÓ
a la Sala Oberta del Museu Comarcal
de la Garrotxa, 33 olis sobre tela
d'alguns benefactors han fet possible
l'Hospital que tenim.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE
Hospital Sant Jaume d'Olot, de
l'ahir al demà. Història dels 700
anys, editat en commemoració
del 700 Aniversari de l'Hospital
d'Olot, a càrrec dels autors Srs.
Miquel Àngel Fumanal, Jep Costa,
i Xavier Solà.

SOPAR CLOENDA

Edita:



Amb el suport de:

Agustí CM S.L.U.
Ambisist S.L.U.
Badia Hortofruits S.L.
Bugaderia Núria S.L.
Can Capdevila S.C.
Copiplot S.L.

Cuina Volcànica
Doskfred S.L.
Llagosnet Girona S.L.
Lluís Costa Ros S.L.
Material i Transports Coll S.L.
Viguet Canal S.L.